

KÖKTÜRK YAZISININ OKUNUŞUNUN 125. YILINDA ORHUN'DAN ANADOLU'YA ULUSLARARASI TÜRKOLOJİ SEMPOZYUMU'NUN ARDINDAN

Kenan AZILI*

Moğolistan Millî Üniversitesi Asya Araştırmaları Bölümü Türkoloji Anabilim Dalı Başkanlığınca 1-7 Haziran 2018 tarihleri arasında Moğolistan Millî Üniversitesi ev sahipliğinde, T.C. Ulanbator Büyükelçisi Sayın Ahmet Yazal'ın himayelerinde; Abant İzzet Baysal Üniversitesi, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Kastamonu Üniversitesi ve İstanbul Kültür Üniversitesinin ortaklığı; TİKA ve Yunus Emre Enstitüsünün işbirliğiyle Moğolistan'ın başkenti Ulanbator'da "**Köktürk Yazısının Okunuşunun 125. Yılında Orhun'dan Anadolu'ya Uluslararası Türkoloji Sempozyumu**" düzenlendi.

Sempozyumun açılışına Dışişleri Bakanlığı Ulanbator Büyükelçisi M. Ahmet Yazal, Moğolistan Millî Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Tömörbaatar Ya, Türk ve Moğol bilim adamları ve öğrenciler katıldı. Protokol konuşmalarını Ulanbator Büyükelçisi M.

Ahmet Yazal, TİKA Moğolistan Koordinatörü Veysel Çiftçi, Moğolistan Millî Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Tömörbaatar Ya ve Sempozyum düzenleme kurulu adına Doç. Dr. Şaban Doğan ve Prof. Dr. Battulga Tsend yaptılar. Konuşmalarda genel olarak Türk-Moğol işbirliği ile yapılacak bilimsel çalışmaların önemine değinildi. Konuşmalarının ardından desteklerinden dolayı Ulanbator Büyükelçisi M. Ahmet Yazal, TİKA Moğolistan Koordinatörü Veysel Çiftçi, THY sorumlusu Ali Özdemir ve iş adamı Özkan Öztürk'e plaketleri takdim edildi. Moğolistan Millî Üniversitesi Rektörü tarafından Moğolistan'daki Türkoloji Bölümüne katkılarından dolayı sırasıyla Doç. Dr. Bülent Gül, Prof. Dr. Yavuz Kartallıoğlu, Prof. Dr. Feyzi Ersoy, Dr. Öğr. Üyesi Fatma Albayrak ve Doç. Dr. Şaban Doğan'a ödül verildi.

* Araş. Gör., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Eskişehir / TÜRKİYE. E-posta: kenanazili@hotmail.com ORCID No: 0000-0002-9055-3842

Ödül töreninden bir görüntü

Protokol konuşmaları ve törenlerin ardından açılış oturumuna geçildi. Açılış oturumunda Prof. Dr. Ahmet Bican Ercilasun “*Türk Bengü Taşları Üzerinde Genel Bir Değerlendirme*” adlı bildirisini, Prof. Dr. Dursun Yıldırım “*Türk Kağanlığı Döneminde Çok Bağlımlı Kül Tigin Bengü Taş Yazması Bitiği*” adlı bildirisini, Prof. Dr. Günay Karaağaç “*Türkçe ve Moğolcada -b- ~ -g- İç Ses Denklığı*” adlı bildirisini, Prof. Dr. Tuncer Gülensoy “*Eski Türk-Moğol Kişi Adlarının Transkripsiyon ve Tercüme Sorunları*” adlı bildirisini ve oturumun son konuşmacısı olarak Prof. Dr. Yavuz Akpınar ise “*İsmail Gaspıralı'ya Göre Türk Dilinin Tarihi Seyri*” adlı bildirisini sundular.

Sempozyum Bilge Kağan Salonu, Böğü Kağan Salonu, Kaşgarlı Mahmut Salonu, Dede Korkut Salonu ve Atatürk Salonu olmak üzere beş salonda 6 farklı oturumda gerçekleşti. Oturumlara yüz altmışın üzerinde Türk ve Moğol bilim adamı katıldı. Oldukça kalabalık katılımcıların bulunduğu sempozyumda sunulan bütün bildirilere burada yer vermek mümkün değildir. Türk-Moğol tarih, kültür ve dili üzerine birbirinden kıymetli bildiriler yer aldı.¹ Bütün bildiriler sunulduktan sonra oturum sonunda katılımcılara sertifikaları da verildi. Son oturumlardan hemen sonra değerlendirme oturumuyla birlikte Doç. Dr. Şaban Doğan'ın kapanış konuşması yer aldı. Daha sonra söz alarak konuşan Prof. L. Bold, Türkiye ve Moğolistan'daki çalışmaları değerlendirerek büyük ilerlemelerin kat edildiğini ve bundan sonra Moğolistan'daki yükseköğretim faaliyetlerine daha fazla destek verilmesi gerektiğini dile getirdi. Son olarak Sempozyumun sonuç bildirisi Prof. Dr. Vahit Türk tarafından okundu. Sonuç bildirisinden bazı madde başları, değerlendirme ve teklifler şunlardır:

¹ Bu bildirilerin tamamına, yakın zamanda basılacak bildiriler kitabında ulaşılabilecektir.

- a) *Altay kavimleri olarak görülen Türk, Moğol ve Kore halklarının dilleri üzerine Altayistik bakış açısı ile yüzlerce çalışma yapılmıştır. Ancak, özellikle bu dillerin etkileşimi üzerine karşılaştırmalı çalışmaların yapılması; bu alanda çalışacak akademisyenlerin yetiştirilmesi zorunluluktur. Ayrıca, Türk, Moğol ve Kore halklarının kültürel bağlılıkları, masal ve atasözlerinde ortak motifler olarak görülmektedir. Atalar Kültü, kutsal dağlar, kutsal hayvanlar, vb. birçok ortaklığı görmek mümkündür. Türk, Moğol ve Kore halklarının kültürel değerleri üzerine karşılaştırmalı çalışmaların yapılması zorunluluktur.*
- b) *Moğolistan'da Türklere ait çeşitli şehirler ile yüzlerce anonim kurgan bulunmaktadır. Bilindiği üzere, çeşitli arkeologların yapmış olduğu çalışmalar sonucunda Hun ve Orta Asya Türk İmparatorluğu'nun kağanlıklarına ait çok önemli kap-kacaklar, ok uçları, süs eşyaları gibi tarihî malzeme de burada yapılan kazılarda bulunmuştur. Bu buluntuların bir kısmı, Moğolistan Devlet Müzesi'nde sergilenmektedir. Yapılan kazılar sonucunda zengin bir kültür malzemesi ortaya çıkarılmıştır; ancak, Moğolistan'da Hun, Köktürk ve Uygur dönemlerine ait daha kazısı yapılmamış yüzlerce şehir ve anonim mezar bulunmaktadır. Özellikle resmini verdiğimiz Karabalgasun şehri, kazı yapılmayı beklemektedir. Bu nedenlerle Orta Asya arkeolojisi üzerine araştırma yapabilecek arkeologların yetiştirilmesi zorunluluktur.*
- c) *Bozkır yaşamının Türklere ve Moğollara kültürel yönden ne tür etkisinin olduğu, yaşam şartlarının insanları hangi noktalara getirdiği gibi konular araştırılmalıdır. Moğolistan'daki bozkır yaşamı üzerine yapılacak araştırmalar ile Türk kültür tarihine ışık tutacak bilgilere ulaşılabileceği şüphesiz bir gerçektir. Çeşitli Türk halklarının yaşamı konusunda önemli araştırmalar yapılmıştır. Moğolistan bozkır yaşamının incelenmesi, Türk bozkır yaşamının boyutlarının öğrenilmesini ortaya çıkaracaktır. Eğer bu tür araştırmalar yapılır ise, bugün açıklanamayan birçok soruna cevap bulunabilir.*
- d) *Her ne kadar dünyadaki Türklerin çoğunluğu İslâm dinine girmiş olsalar da, Müslüman Türkler arasında da, eski Türk yaşamının ve eski Türk dini olan şamanizmin etkilerinin hâlen çeşitli âdetlerde görüldüğünü söylemek gerekir. Bugün, Moğolların da şamanizmi bırakıp Budizm dinine girmiş olduklarını görülmüyor. Ancak, Moğollarda da, şamanist âdetler, Türkiye Türklerinde olduğu gibi hâlen görülmektedir. Moğolistan'da yaşayan Türk kökenli Tsengel Tuvaları ve Duhalar (Tsaatanlar) hâlâ Şamanist hayat tarzını sürdürmektedirler. Bu nedenle, Şamanist yaşam tarzının incelenmesi, Moğolistan'da yapılacak araştırmalar içinde ayrıca önem taşımaktadır.*
- e) *Türkiye'de ve Moğolistan'da Türkoloji ve Mongolistik bölümlerinin açılması, Türk dilinin tarihî gelişimini anlamak bakımından ve Orta Asya tarihi ve arkeolojisini bilen akademisyenler yetiştirmek açısından faydalı olacaktır. Aynı şekilde Kore dili ve kültürü üzerine de bölüm ve araştırma merkezleri açılmalıdır. Devletlerarası karşılıklılık ilkesi etrafında açılan bu bölümlerin yabancı akademisyen ve öğrenci değişimi gibi konularda*

desteğin anlaşmalar ile sürdürülebilirliği devamı zorunluluktur. Moğolistan'da kurulu Türkoloji bölümü artık anabilim dalı seviyesine düşmüştür. Acilen bu anabilim dalının yeniden bölüm haline getirilmesi; akademik açıdan destek verilmesi gerekmektedir. Ayrıca, Türkiye'de ilk defa Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsünde kurulan Moğol Dili ve Kültürü Araştırmaları Anabilim Dalı gibi anabilim dalı veya Orta Asya Araştırmaları Enstitüsü vb. adla yeni kurulacak birimlere destek verilmesi gerekmektedir.

- f) *Türkiye'deki arkeoloji ve sanat tarihi bölümlerinde Orta Asya arkeolojisi ve Eski Türk Sanatı üzerine çalışan akademisyen sayısı çok azdır. Bu nedenlerle bu bölümlerde bu alanlar ile ilgili anabilim dallarının kurulması gerekmektedir. Türkiyat araştırmaları enstitülerinde de bu alanlarda anabilim dallarının açılması gerekmektedir.*
- g) *Doç. Dr. Bülent Gül ve Şaban Doğan'ın teklifi ile Türkiye, Moğolistan ve Kore devletlerine bir teklifte bulunulması; bu teklif ile üç ülkede de devletler arası ortak bütçe ile **Orta Asya Araştırma Merkezi** adı ile birer birim kurulması; üç merkezin ortak projeler yapması, ortak dergi ve yayınlar yapması sağlanmalıdır.*
- h) *Doç. Dr. Bülent Gül ve Şaban Doğan'ın teklifi ile Türkiye, Moğolistan ve Kore devletlerine bir teklifte bulunulması; bu teklif ile üç ülkede de devletler arası ortak bütçe ile **Orta Asya Kültür Müzesi** adı ile müze kurulması; kurulacak müzelerde Asya halklarının kültürlerine dair objelerin sergilenmesi, ortaklıkları mükemmel şekilde gösterecektir.*

Sonuç bildirisi bütün katılımcıların huzurunda okunarak oylamaya sunuldu ve oy birliği ile kabul edildi. Oylamanın ardından sempozyum kapanışı yapılarak daha sonra Türk Büyük Elçiliği'nde sempozyum katılımcıları için bir yemek verildi.

Prof. Dr. Vahit Türk Sonuç Bildirisini Okurken

Sempozyum bilimsel programı bittikten sonra ertesi gün kültürel programlara başlandı. İlk olarak Tonyukuk yazıtlarının bulunduğu bölge ziyaret edildi. Hemen ardından Cengiz Han müzesi ve Heykeli ziyaret edilip akşam yemeği ile o güne ait program sonlandırıldı. Sonraki günlerde Bilge Kağan ve Köl Tigin Yazıtları'nın bulunduğu Orhun Vadisi'ne yolculuk başladı. Karabalgasun bölgesi, Harhorin Müzesi ve bir gün konaklanacak Mogol Ger Kampı'na gidildi. Konaklamanın ardından program sonlandı. Bu kültürel programla birlikte katılımcıların son derece memnun bir şekilde ülkeden ayrıldığına şahit olundu.

Türkoloji camiasından birçok bilim adamının bir araya gelmesini sağlayan, böyle güzel bir bilimsel toplantının gerçekleşmesine vesile olan, dahası ata topraklarının görülmesine sebep olan başta Doç. Dr. Şaban Doğan ile sempozyum ekibine ve Destekleyicilerine şükranlarımızı sunarız.

Sempozyum sonrası katılımcıların hatıra fotoğrafı

Doç.Dr. Bülent Gül ve Prof. Dr. Ts. Battulga

Orhun Nehri kıyısında Bülent Gül, Ahmet B. Ercilasun, Dursun Yıldırım, Ferruh Ağca ve Kenan Azılı